

HÜSN-İ ZAN ve SÛ-İ ZAN ZANNIN ÇOĞU GÜNAHTIR

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ:
”إِيَّاكُمْ وَالظَّنَّ فَإِنَّ الظَّنَّ أَكْذَبُ الْحَدِيثِ وَلَا تَحَسَّسُوا وَلَا تَجَسَّسُوا وَلَا
تَنَافَسُوا وَلَا تَحَاسَدُوا وَلَا تَبَاغَضُوا وَلَا تَدَابَرُوا وَكُونُوا عِبَادَ اللَّهِ إِخْوَانًا.“

Ebû Hüreyre'den Resûlullah'ın (sav) şöyle dediği nakledilmiştir:
“Zandan sakının. Çünkü zan, yalanın ta kendisidir. Birbirinizin konuştuğuna
kulak kabartmayın, birbirinizin özel hâllerini araştırmayın, birbirinizle
üstünlük yarışına girmeyin, birbirinize haset etmeyin, birbirinize kin
beslemeyin, birbirinize sırt çevirmeyin. Ey Allah'ın kulları! Kardeş olun!”

(M6536 Müslim, Birr, 28)

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ:
”حُسْنُ الظَّنِّ مِنْ حُسْنِ الْعِبَادَةِ.“

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ إِنَّ اللَّهَ يَقُولُ:
”أَنَا عِنْدَ ظَنِّ عَبْدِي بِي وَأَنَا مَعَهُ إِذَا دَعَانِي.“

عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ الْأَنْصَارِيِّ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَبْلَ
مَوْتِهِ بِثَلَاثَةِ أَيَّامٍ يَقُولُ: ”لَا يَمُوتَنَّ أَحَدُكُمْ إِلَّا وَهُوَ يُحْسِنُ الظَّنَّ
بِاللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ.“

Ebû Hüreyre'den nakledildiğine göre, Resûlullah (sav) şöyle buyurmuştur: “(Allah hakkında) hüsn-i zan beslemek, (onun af ve mağfiretini ummak) güzel bir ibadettir/ibadetin güzelliğindendir.”

(HM9269 İbn Hanbel, II, 407; D4993 Ebû Dâvûd, Edeb, 81)

Ebû Hüreyre'nin naklettiğine göre, Resûlullah (sav) şöyle buyurmuştur: “Allah şöyle buyurur: ‘Kulum benim hakkımda nasıl düşünüyorsa ben öyleyim. Ve bana dua ettiğinde ben onunla beraberim.’”

(M6829 Müslim, Zikir, 19)

Câbir b. Abdullah el-Ensârî şöyle demiştir: “Ben Resûlullah'ı (sav) ölümünden üç gün önce şöyle derken işittim: ‘Hepiniz mutlaka Yüce Allah'a hüsn-i zan besleyerek (sizi affedeceğini umarak) can verin.’”

(M7231 Müslim, Cennet, 82)

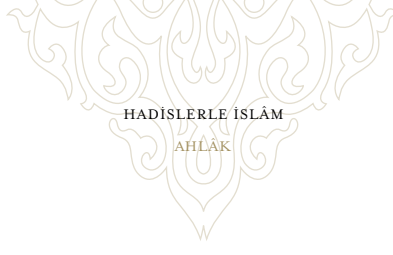
M

übarek Ramazan ayının çoğu geçmiş, en bereketli kısmı kalmıştı. Kutlu Nebî âdeti olduğu üzere bu ayın son on gününü yine Medine mescidinde, itikâfla geçirmekteydi. Akşam olmuş, hava kararmıştı. Derken eşi Safiyye bnt. Huyey mescide, onu ziyarete geldi. Biraz oturup konuştular. Zaman ilerleyince validemiz kalkmak istedi. Hanımlarına nezaket ve saygıyı esirgemeyen Allah Resûlü, onu Üsâme b. Zeyd'in mahallesindeki evine doğru uğurlamak için kalktı. Ümmü Seleme'nin odasının yanındaki mescit kapısına geldiklerinde yanlarından iki kişi geçti. Resûlullah'a selâm verdikten sonra adımlarını hızlandırdılar. Bunun üzerine Allah Resûlü, "Ağır olun, bu yanımda bulunan (kadın yabancı değil, eşim) Safiyye bnt. Huyey'dir." dedi. Hz. Peygamber'in Safiyye'nin kimliğini belirtme ihtiyacı hissetmesi onlara ağır geldi ve "Sübhânallâh! Hâşâ biz senin hakkında başka türlü nasıl düşünebiliriz ey Allah'ın Resûlü!" dediler. Bunun üzerine Allah Resûlü onlara, "Şeytan, insanın vücudunda kanın dolaştığı gibi dolaşır. Ben, şeytanın sizin gönüllerinize kötü bir şüphe atmasından endişe ettim." buyurdu.¹ Sevgili Peygamberimiz kanın insan vücudunda dolaştığı gibi şeytanın da sürekli vesvese ve şüphe vermek için hareket ettiğini ve sinsice fırsat kolladığını belirtmek üzere böyle bir teşbihte bulunmuş ve şüphe uyandıracak bir durum olması hâlinde derhâl bunun izah edilmesi gerektiğini bildirmişti.

Yine sahâbenin yaşadığı bir olay anlatılır. Muâz b. Cebel bir gün cemaate imamlık yaparken namazı çok uzatır. Bunun üzerine biri selâm vererek ayrılır ve namazını tek başına kılar. Ardından insanlar onu münafık olmakla itham ederler. Durum Allah Resûlü'ne ulaştırılınca hiddetlenir ve Muâz'a, "Sen fitneci misin? Fitne mi çıkarmak istiyorsun?"² buyurur. Allah Resûlü'nün Muâz'a bu şekilde hitap etmesinin birinci sebebi cemaatte zayıf, yorgun ve hastaların durumunu dikkate almayarak namazı uzun bir şekilde kıldırması idi. Bir diğer sebep de namazı uzatmasının dedikoduya neden olmasıydı. Çünkü bunun neticesinde bazı insanlar, namazdan ayrılan kişinin hasta veya özürlü olduğunu ya da farklı bir mazeretinin bulunduğunu düşünmeden, sû-i zanda bulunarak onu nifakla suçlamışlardı.

¹ B3101 Buhârî, Farzu'l-humus, 4; M5679 Müslim, Selâm, 24.

² B705 Buhârî, Ezan, 63; B6106 Buhârî, Edeb, 74; M1040 Müslim, Salât, 178.

Başka bir münasebetle de Allah Resûlü, “Yönetici, halka sû-i zan ile davranırsa onları yoldan çıkarmış olur.”³ buyurarak kötü zannın insanları kötülük yapmaya yöneltebileceğine işaret etmiştir. Özellikle idareciler birlikte çalıştıkları insanları sû-i zan ile değerlendirmeleri hâlinde onların farklı davranışları sergilemelerine neden olabilirler. Çünkü sû-i zan ile hareket eden amir, kimseye güvenemez, memur da yaptığı bütün hizmetlere karşı bir hüsn-i muamele göremeyince verimliliği düşer.

Zan delilsiz, temelsiz bir tahminden ibarettir. Kimi zaman gerçeğe yakın bir ihtimal ise de çoğu zaman konunun aslıyla ilgisi olmayan bir önyargıdan başka bir şey değildir. Tereddütle, şek ve şüpheyile kalbin meşgul edilmesi, oyalanmasıdır zan... İyimser olunmadığında önyargıya neden olan, daha ileri boyutlarıyla kalpteki hastalıkları tetikleyen bir kuruntudur. Bu yüzden Allah Resûlü zannın sürüklediği âfetlere karşı insanları şöyle uyarmaktadır: “Zandan sakının. Çünkü zan, yalanın ta kendisidir. Birbirinizin konuştuğuna kulak kabartmayın, birbirinizin özel hâllerini araştırmayın, birbirinizle üstünlük yarışı içine girmeyin, birbirinize haset etmeyin, birbirinize kin beslemeyin, birbirinize sırt çevirmeyin. Ey Allah’ın kulları! Kardeş olun!”⁴

Kur’ân-ı Kerîm’de, insanların kötü zanna dayanarak birbirini çekiştirmesi kesin bir dille yasaklanır. Bu tutumun günahlara zemin hazırlayabileceğini bildiren Yüce Allah inananları şöyle uyarır: “Ey iman edenler! Zannın birçoğundan sakının. Zira zannın bir kısmı günahdır. Birbirinizin kusurlarını ve mahremiyetlerini araştırmayın. Birbirinizin gıybetini yapmayın. Biriniz kardeşinin ölü hâlinde etini yemeyi hiç arzu eder mi? Demek tiksindiniz! O hâlde Allah’a karşı gelmekten sakının. Şüphesiz Allah tevbeyle çok kabul edendir, çok merhamet edendir.”⁵ Zan, kötü düşünceye, önyargılı bakış açısına, araştırmadan hüküm vermeye yol açar. Bu nedenle bazı rivayetlerde, “Zanna kapılıp, tereddüde düştüğünüz zaman o işi yapmayın!”⁶ denilmektedir.

Kötü zan, insanı hatalı davranmaya sevkeder. Önemsenmeyerek kalbe ekilen sû-i zan tohumunun meyveleri acıdır, hem kişiyi hem de başkasını incitir. Bu hastalıktan korunmak için en başta gelen tedbir, insanların aklında soru işareti bırakacak, gönüllerine şüphe düşürecek, töhmete neden olacak durumlardan sakınmaktır. Bu yüzden Rahmet Peygamberi, “Üç kişi iseniz, ikiniz diğerini bırakıp da fısıldaşmasın, çünkü bu onu üzer.”⁷ tavsiyesinde bulunarak zan konusundaki hassasiyetini ortaya koymuştur.

Sevgili Peygamberimiz herhangi bir konuda insanlar hakkında değerlendirme yaparken ihtiyatlı bir dil kullanılmasının gereğine dikkat çeker.

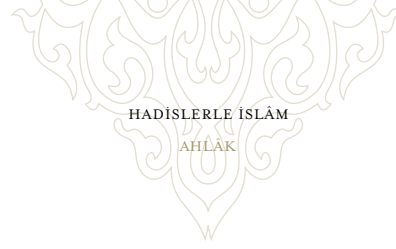
³ D4889 Ebû Dâvûd, Edeb, 37.

⁴ M6536 Müslim, Birr, 28; B6064 Buhârî, Edeb, 57.

⁵ Hucurât, 49/12.

⁶ KU7441 Müttakî el-Hindî, Kenzü’l-ummâl, III, 461.

⁷ M5697 Müslim, Selâm, 38; B6290 Buhârî, İsti’zân, 47.

Nitekim huzurunda, bir adamın arkadaşını fazlaca övmesi üzerine Peygamber (sav) ona üç defa, “Yazıklar olsun sana! (Âdeta) kardeşinin boynunu kesip kopardın! Sizden biriniz bir kimseyi illâ methedecekse bari, ‘Gördüğüm kadarıyla filâncanın şöyle olduğunu sanıyorum. Ameline göre onu hesaba çekecek ise Allah’tır. O’nun karşısında hiç kimseyi temize çıkarıp aklayamam.’ desin. Bunu da o kimsenin hâlini öyle biliyorsa söylesin!” buyurmuştur.⁸ Başka bir münasebette de bir sahâbînin diğerine kendi zannına dayanarak, “O, Allah ve Resûl’ünü sevmeyen bir münafıktır.” demesine de müdahale etmiş ve “Sakin böyle deme! Görmüyor musun ki o, ‘Lâ ilâhe illâllâh’ diyor ve bununla Allah’ın rızasını talep ediyor.” buyurmuştu.⁹ Çünkü insanların ve meselelerin iç yüzünü ancak Allah bilir.

İnsan, herhangi bir zanna sahip olmakla birlikte, buna dair kesin bir bilgiye sahip olmadıkça, düşüncelerini fiiliyata dökmemelidir. Nitekim zannını içinde saklayıp ona dayanarak bir fiil işlemedikçe, kişi günahkâr olmaz. Büyük hadis âlimlerinden Süfyân es-Sevrî’nin belirttiğine göre, zan, günah olan ve olmayan şeklinde iki çeşittir. Günah olan zan şudur: Bir kimse, bir başkası hakkında zanda bulunur ve onu söyler. Günah olmayan zan ise şudur: Bir kimse, bir başkası hakkında zanda bulunur fakat o zan kalbinde kalır onu kimseye söylemez.¹⁰

Sakinilmesi gereken zan¹¹ “sû-i zan”dır; güzel düşünen kimsenin kalbine gelen düşünceler ise “hüsn-i zan”dır. İyiliğin emaresi olan hüsn-i zan, iyimser olmak, kötü düşünceleri bertaraf etmektir. Hayır dilemek, hayra yormak, kişiler ve olaylar hakkında art niyetli olmamaktır. Müslüman’ın hayatında bu bakış açısı esas olmalıdır. Aksi ispatlanmadığı sürece hüsn-i zandan vazgeçilmemelidir. Aksi takdirde insan hayatını, onurunu rencide edecek birçok olayın önüne geçilemez. Bilindiği üzere hicretin beşinci yılında Peygamber Efendimiz, Benî Mustalık Gazvesi’nden dönerken Âişe validemize bir iftira atılır. Bütün Müslümanların hüsn-i zan beslemeleri gerekirken maalesef bazıları bu iftiraya inanır. “İfk Hadisesi” olarak anılan bu hadise ile ilgili olarak Kur’ân-ı Kerîm’de, “Bu iftirayı işittiğiniz zaman, iman eden erkek ve kadınlar, kendi (din kardeş)leri hakkında iyi zan besleyip de, ‘Bu apaçık bir iftiradır.’ deselerdi ya!”¹² âyeti ile bu iftiraya inanan Müslümanların neden hüsn-i zan beslemedikleri sorgulanır. Ardından, “Hani o iftirayı dilden dile dolaştırıyor, hakkında hiçbir bilginiz olmayan şeyleri ağzınıza alıp söylüyor ve bunu önemsiz bir iş sanıyordunuz. Hâlbuki bu, Allah katında büyük bir iştir.”¹³ âyetleri ile dedikoduların gerçek bilgi gibi değerlendirilmesi-

⁸ B6162 Buhârî, Edeb, 95; M7501 Müslim, Zühd, 65.

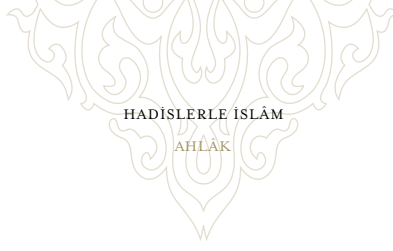
⁹ B1186 Buhârî, Teheccüd, 36.

¹⁰ T1988 Tirmizî, Birr, 56.

¹¹ Hucurât, 49/12.

¹² Nûr, 24/12.

¹³ Nûr, 24/15.

nin Allah nezdinde büyük günah olduğu vurgulanmıştır. Özellikle iffet ve haysiyet ile ilgili söylentilere inanan kadın, erkek bütün Müslümanların duyarsız ve bilinçsiz davranışları kınanmıştır. Onlar böyle bir iftira duyduklarında basiretlerini kullanıp, “*Böyle bir söylentiye alet olmak bize asla yakışmaz. Seni eksikliklerden uzak tutarız Allah’ım! Bu çok büyük bir iftiradır. demeli.*”¹⁴ ve masum olan Âişe’nin iffet ve onuru korunmalıydı.

Hüsn-i zan, yani iyi düşünmek “hüsn-i edeb”den ileri gelir, kişinin iyi bir Müslüman olduğunu gösterir. “*(Allah hakkında) hüsn-i zan beslemek, (onun af ve mağfiretini ummak) güzel bir ibadettir/ibadetin güzelliğindendir.*”¹⁵ hadisi bu anlamda, insanın bütün varlığı ile Allah’a yönelmesi gerektiğine ve yaptığı ibadetlerin kabul olacağına dair hüsn-i zan beslemesinin de ayrıca ibadet olduğuna işaret etmektedir. Bu açıdan bakıldığında hüsn-i zannın başlangıcı da insanın kendisini yoktan var ederek kâinatı hizmetine sunan Rabbine karşı iyi duygular beslemesidir. Zira, “*Rahmetim gazabımı geçmiştir.*” buyuran Rabbimiz,¹⁶ kullarına karşı çok lütufkâr, çok merhametlidir. Mümin, Rabbini zât ve sıfatlarıyla lâıyk olduğu biçimde tanıdığına daha sağlıklı bir Allah inancına sahip olur. Böylece O’na karşı daima hüsn-i zan besler. Zira kudsi bir hadiste Allah Teâlâ buyurur ki, “*Kulum benim hakkımda ne zannediyorsa (ne düşünüyorsa) ben öyleyim. Ve bana dua ettiğinde ben onunla beraberim.*”¹⁷

Kulun Allah hakkındaki zannı, ibadetlerinin karşılığının verileceği, tevbesinin kabul edileceği, duasına icabet edileceği ve isteklerinin yerine getirileceği kanaatini taşımasıdır. Kişi hüsn-i zan beslediği takdirde ilâhî rahmet ve mağfiretten istifade edecektir. Sû-i zan beslediğinde ise, korktuğu olumsuzluklarla karşılaşacaktır. “*Kulum benim hakkımda nasıl düşünüyorsa ben öyleyim! Eğer zannı hayır şeklinde ise onun (mükâfatı da) hayır olur. Eğer zannı şer ise onunla karşılaşır.*”¹⁸ hadisi de bu durumu izah etmektedir. Sevgili Peygamberimiz, Allah’tan hiçbir zaman ümit kesmemeyi, hayatın son anına kadar her daim Rabbine karşı hüsn-i zan hâlinde olmayı, hayırlı olanı yapmayı buyurdıkları hadisleriyle bildirmişlerdir: “*Hepiniz ancak Yüce Allah’a hüsn-i zan besleyerek can verin.*”¹⁹ “*Mümin daima hayır üzerindedir. Bedeninden ruhu çıkarken bile Allah’a hamd eder.*”²⁰

Sevgili Peygamberimizin terbiyesinde yetişen sahâbe bu hususun farkındaydı. Allah Resûlü’ne biat etme şerefine erişen sahâbilerden Vâsile b. Eska’, ölüm döşğinde hasta olarak yatan Ebu’l-Esved’i ziyaret eder. Ebu’l-Esved büyük bir memnuniyet duyar. Vâsile hastanın durumunun

¹⁴ Nûr, 24/16.

¹⁵ HM9269 İbn Hanbel, II, 407; D4993 Ebû Dâvûd, Edeb, 81.

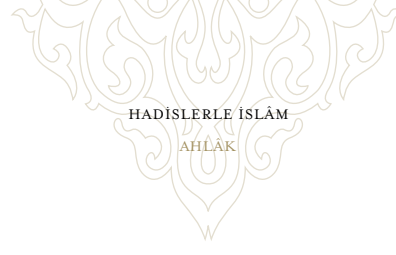
¹⁶ B7422 Buhârî, Tevhîd, 22; M6969 Müslim, Tevbe, 14.

¹⁷ M6829 Müslim, Zikir, 19.

¹⁸ HM9065 İbn Hanbel, II, 391.

¹⁹ M7231 Müslim, Cennet, 82; D3113 Ebû Dâvûd, Cenâiz, 12-13.

²⁰ N1844 Nesâî, Cenâiz, 13.

ağır olduğunu anlar ve “Sana bir tek soru soracağım.” der. Ebu’l-Esved de, “Nedir o?” deyince, Vâsile, “Rabbine karşı zannın nasıl?” der. Ebu’l-Esved de, ‘Güzel’ dercesine başıyla işaret eder. Bunun üzerine Vâsile, “Müjdeler olsun! Ben Resûlullah’ı şöyle derken işittim, ‘Yüce Allah buyurdu ki: *Kulum benim hakkımda nasıl düşünüyorsa ben öyleyim!*’”²¹ Mümin, bütün hayatında, özellikle de ölüm anında, Rabbinden yana ümitvar olur, hüsn-i zan beslerse rahmet ve mağfiretinden nasiplenir. Çünkü bu, aynı zamanda onun inancının varlığını ve devamlılığını gösterir. “Allah’ın rahmetinden ümit kesmeyin. Çünkü kâfirler guruhundan başkası Allah’ın rahmetinden ümidini kesmez.”²² âyeti de bu duruma işaret etmektedir.

Allah Resûlü kudî hadis olarak şöyle bir bilgi aktarır ashâbına: “Bir kul günah işledikten sonra, ‘Allah’ım, günahımı bağışla.’ derse, Yüce Allah da, ‘Kulum bir günah işledi ama bu günahı affedecek yahut da cezalandıracak bir Rabbinin olduğunu biliyor.’ buyurur. Bu kul, tekrar günah işledikten sonra, ‘Ey Rabbim! Günahımı bağışla!’ derse Yüce Allah, ‘Kulum bir günah işledi ama bu günahı affedecek yahut da cezalandıracak bir Rabbinin olduğunu biliyor.’ buyurur. Kul dönerek tekrar günah işledikten sonra, ‘Ey Rabbim! Günahımı bağışla.’ derse, Yüce Allah, ‘Kulum bir günah işledi ama bu günahı affedecek yahut da cezalandıracak bir Rabbinin olduğunu biliyor. Dilediğini yap, senin günahını bağışladım.’ buyurur.”²³ Hadiste Allah’a karşı sorumluluğunun farkında, ancak bir türlü nefsinde sahip olamayarak tekrar tekrar günaha giren bir şahıstan bahsediliyor. Bu şahıs her ne kadar zaafına yenilip günah işliyorsa da, onun, tevhid inancı taşıyan ve Allah’ın bağışlayan ve merhamet sahibi olduğu hususunda hüsn-i zan sahibi bir kimse olduğu anlaşılmaktadır. Yoksa burada o şahsın helâl ve haramlarına aldırış etmeden, “Allah büyüktür! Affeder, bağışlar!” gibi kuruntularla hareket eden sorumsuz biri olduğu kast edilmemektedir. Çünkü bu düşünceye sahip olanlar Allah hakkında gerçek dışında bir şey söylemeyeceklerine dair kendilerinden söz alındığı hâlde, “(Nasıl olsa) Bağışlanacağız.”²⁴ dedikleri için Kur’an’da eleştirilmektedirler. Başka bir âyette de Yüce Allah tarafından şöyle uyarılmaktadırlar: “Ey insanlar! Rabbinize karşı gelmekten sakının! Hiçbir babanın çocuğuna hiçbir yarar sağlayamayacağı, hiçbir çocuğun da babasına hiçbir yarar sağlayamayacağı günden korkun!”²⁵ “Şüphesiz Allah’ın vaadi gerçektir. Dünya hayatı sakın sizi aldatmasın! O aldatıcı (şeytan) da Allah hakkında sizi aldatmasın!”²⁶ Dolayısıyla yukarıdaki âyet ve hadisler, her şeye rağmen insanların ümitsizlik ve vesveseye kapılmadan “beyne’l-havfi ve’r-recâ” diye nitelenen “korku ile

²¹ HM16112 İbn Hanbel, III, 492.

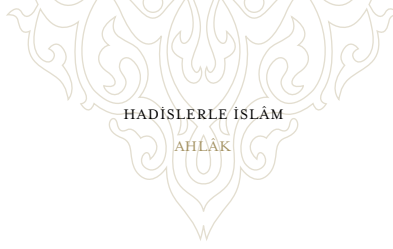
²² Yûsuf, 12/87.

²³ M6986 Müslim, Tevbe, 29.

²⁴ A’raf, 7/169.

²⁵ Lokman, 31/33.

²⁶ Fâtır, 35/5.

ümit arasında” Allah’a karşı hüsn-i ibadet ile birlikte hüsn-i zan beslemeye ve O’nun hakkında olumlu düşünmeye teşvik etmektedirler.

Kur’an’da, “Bir kısmınız da kendi canlarının kaygısına düşmüş. Allah’a karşı câhiliye zannı gibi gerçek dışı zanda bulunuyorlar.”²⁷ âyetinde, “câhiliye zannı”ndan da bahsedilmektedir. ‘câhiliye zannı’ hakikati olmayan yalan yanlış fikirlerin Allah’a isnad edilmesidir. “Allah’a ortak koşanlar diyecekler ki: ‘Eğer Allah dileseydi, biz de babalarımız da ortak koşmazdık. Hiçbir şeyi de haram kılmazdık.’ ... De ki, ‘Siz ancak zanna uyuyorsunuz ve siz sadece yalan söylüyorsunuz.’”²⁸ âyeti, Allah hakkında yanlış zanda bulunan müşriklerin tutumuna dair bir örnek vermektedir. Bunun yanında, ‘Allah isteseydi Peygamberine yardım ederdi.’, ‘İsteseydi onu zora ve sıkıntıya düşürmezdi.’ şeklindeki iddialar da bahsedilen zannın farklı şekilleridir. Buna göre câhiliye zannı, kişinin yaptığı yanlış uygulamaların kendisine ait olmadığı, hatta kendisine dayatıldığı zannına sahip olmasıdır. Allah hakkında oluşan bu yanlış zannın temelinde şüphesiz ki inançsızlık yatmaktadır. Kur’ân-ı Kerîm’de kendilerine deliller gösterildiği hâlde, arzularına uyarak bu şekilde Allah’a gerçek dışı zanda bulunanların azaba uğrayacakları²⁹ ayrıca bildirilmektedir.

“Yaptıklarınızın çoğunu Allah’ın bilmediğini sanıyordunuz, işte bu sizin Rabbiniz hakkında beslediğiniz zannınızdır.”³⁰ “Dediler ki, dünya hayatından başka hayat yoktur. Ölüyoruz ve yaşıyoruz. Bizi ancak zaman yok eder. Bu hususta onların bir bilgisi yoktur, onlar sadece zanda bulunuyorlar.”³¹ “Onların çoğu zannın ardından gider. Oysa zan, hak/hakikate dair hiçbir bilgi vermez. Şüphesiz Allah, onların yapmakta olduklarını hakkıyla bilendir.”³² âyetleri, insanın bilgisiz bir şekilde gerçekle ilgisi olmayan zanlara nasıl dayandığını göstermektedir.

Rahmet Elçisi, inananların kalplerini, zihin ve düşüncelerini yalan yanlış bilgi kırıntılarından, zamlardan arındırmalarını istemiş; gerçeğin peşinde, güvenli ve sağlam bilgiye dayanan örnek bir toplum inşa etmek istemiştir. Bunun için onlara: “Ey Allah’ın kulları, kardeş olun!”³³ demiştir. Bu kardeşliğin ilk adımı da kardeşine iyi zan beslemekle atılır. Kötü zan ise kardeşliğe zarar veren bir tavidir. Mümin Allah’a ve insanlara hüsn-i zan besleyen, ne yaptığıının bilincinde olan insandır. O, şu ilâhî ikazın hep farkındadır: “Bilmediğin bir şeyin ardına düşme. Doğrusu kulak, göz, kalp, bunların hepsi o şeyden sorumlu olur.”³⁴

²⁷ Âl-i İmrân, 3/154.

²⁸ En’âm, 6/148.

²⁹ Fetih, 48/6.

³⁰ Fussilet, 41/22-23.

³¹ Câsiye, 45/24.

³² Yûnus, 10/36.

³³ B6064 Buhârî, Edeb, 57;

M6536 Müslim, Birr, 28.

³⁴ İsrâ, 17/36.